

TOETSING FLORA- EN FAUNAWET VOOR DE VERKWELDERING VAN NOARD-FRYSLÂN BÛTENDYKS

buro bakker adviesburo voor ecologie bv

TOETSING FLORA- EN FAUNAWET
VOOR DE VERKWELDERING VAN NOARD-FRYSLÂN BÛTENDYKS

©

Gebruik en overname van gegevens
alleen toegestaan met volledige bronvermelding:

*Buro Bakker (2013);
Toetsing Flora- en faunawet voor de verkaveling van Noard-Fryslân Bûtendyks.
Buro Bakker adviesburo voor ecologie BV te Assen,
in opdracht van It Fryske Gea.*

in opdracht van:

IT FRYSCHE GEA

contactpersoon:

MEVR. E. VAN VLIET

uitgevoerd door:

BURO BAKKER ADVIESBURO VOOR ECOLOGIE BV
Weiersloop 9 Postbus 10034 9400 CA Assen - tel. 0592-313389 - info@burobakker.nl

Projectleiding:
Ir. M.S. Van Kerkevoorde

Veldwerk & rapportage:
Ing. H.J. Steendam

Inhoud

1	INLEIDING.....	1
1.1	AANLEIDING EN DOEL	1
1.2	WETTELIJK KADER	1
1.3	METHODE.....	1
1.4	PLANGEBIED	2
1.5	VOORGENOMEN ONTWIKKELING.....	3
2	FLORA EN FAUNA OP DE LOCATIE: POTENTIES, EFFECTEN EN VERVOLG....	4
2.1	FLORA.....	4
2.2	VOGELS	4
2.3	VLEERMUIZEN	5
2.4	GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN.....	5
2.5	REPTIELEN EN AMFIBIEËN.....	5
2.6	VISSEN	6
2.7	OVERIGE SOORTEN	6
2.8	LICHT BESCHERMDE SOORTEN.....	7
3	CONCLUSIES	8
3.1	SAMENVATTING MATIG EN ZWAAR BESCHERMDE SOORTEN.....	8
3.2	SAMENVATTING VERVOLG.....	8
4	BRONNEN	9

BIJLAGE I FLORA- EN FAUNAWET

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING EN DOEL

It Fryske Gea is voor een groot deel eigenaar en beheerder van Noard-Fryslân Bûtendyks, een gebied van slikken, kwelders en zomerpolders. In 1990 is het gebied in het Natuurbeleidsplan als Kerngebied in de EHS aangewezen. Het doel is om dit kerngebied via natuurontwikkeling om te vormen in een grootschalige vastelandskwelder waar de Waddenzee een grote mate van invloed heeft op de flora en fauna.

In 2001 is de eerste stap gezet in het verkwelderen van zomerpolders met de proefverkweldering van een deel van de polder het Noarderleech (135 ha). De resultaten hiervan waren dusdanig positief dat It Fryske Gea vervolgens in 2009 de Bildtpollen (60 ha) heeft verkwelderd. It Fryske Gea is nu in de gelegenheid een grote stap voorwaarts te zetten in het verder uitbreiden van Noard-Fryslân Bûtendyks tot een grootschalige vastelandskwelder. Vanuit de Kaderrichtlijn Water heeft It Fryske Gea zich gecommitteerd aan het realiseren van nog eens minimaal 200 hectare kwelder in Noard-Fryslân Bûtendyks. In de huidige plannen wordt uitgegaan van een oppervlakte van ongeveer 330 hectare.

Effecten op beschermde flora en fauna als gevolg van de verkweldering, kunnen niet op voorhand worden uitgesloten. Buro Bakker is gevraagd om middels een verkennende toetsing (quickscan) eventueel aanwezige beschermde flora en fauna in beeld te brengen en de effecten van de gewenste ontwikkeling op deze soorten te beoordelen.

Met dit verkennende onderzoek wordt eenduidig in beeld gebracht of en welke beschermde soorten in het plangebied aanwezig zijn of kunnen zijn. Indien de gewenste ontwikkeling kan leiden tot negatieve effecten voor deze soorten, leidt de veldverkenning tot aanbevelingen voor vervolgstappen. Wanneer met deze verkenning soorten of soortgroepen niet voldoende zijn onderzocht zullen aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek. Het uiteindelijke doel is het afstemmen van de ontwikkeling op de aanwezigheid van beschermde soorten, zodat gewerkt wordt binnen de kaders van de Flora- en faunawet.

1.2 WETTELIJK KADER

De Nederlandse natuurwetgeving is gebaseerd op de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. De soortbescherming is hierbij uitgewerkt in de Flora- en faunawet. Deze wet beschermt een aantal veelal zeldzame of kwetsbare planten- en diersoorten. Relevant zijn in het kader van deze quickscan vooral de bepalingen die van toepassing zijn op ruimtelijk inrichting en ontwikkeling. De Flora- en faunawet is overal in Nederland van toepassing, ongeacht het type of de omvang van de werkzaamheden of activiteiten.

Er worden in de Flora- en faunawet drie verschillende beschermingsniveaus gehanteerd: een lichte, een matige en een zware bescherming. Voor soorten met een lichte bescherming geldt een algehele vrijstelling van de verbodsbepalingen. Bij matig en zwaar beschermde soorten zijn mitigerende maatregelen van toepassing als effecten van de gewenste ontwikkeling niet uitgesloten kunnen worden. Dit betekent dat ontwerp, planning en/of uitvoering afgestemd moeten worden op de beschermde soorten, zodanig dat de functionaliteit van de verblijfplaats van deze soorten behouden blijft. Een ontheffingsprocedure treedt in werking als mitigatie niet mogelijk is.

Een toelichting op de Flora- en faunawet staat in Bijlage I.

1.3 METHODE

Om een indruk te krijgen van de (potentiële) natuurwaarden van de zomerpolder is op woensdag 20 maart 2013 een veldbezoek gebracht. Daarbij is gelet op de aanwezigheid van

beschermde flora en fauna. Voor de beschikbare verspreidingsgegevens van beschermde soorten zijn daarnaast de meest actuele en relevante bronnen geraadpleegd (zie bronnen achter in hoofdstuk 4). Daarnaast zijn inschattingen gemaakt van het (mogelijke) voorkomen van beschermde soorten op basis van terreinkenmerken.

1.4 PLANGEBIED

De onderzochte zomerpolders liggen in het buitendijkse gebied ter hoogte van Marrum, gemeente Ferwerderadeel, provincie Fryslân. De ligging van het gebied is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: De ligging van de het onderzochte gebied (luchtfoto: Google Earth).

De zomerpolders bestaan voor een groot deel uit cultuurgraslanden die voor een belangrijk deel wel als natuur worden beheerd. Bemesting, indien wordt toegepast, vindt uitsluitend plaats door middel van dierlijke mest. Kunstmest wordt niet gebruikt. Een groot deel van het gebied wordt beweide. Het gebied wordt ontwaterd middels een groot aantal sloten en greppels. In het gebied liggen drie drinkdobben. Deze dobben liggen relatief hoog in het landschap en zijn gevuld met zoetwater. Plaatselijk zijn lager gelegen delen aanwezig die langdurig onder water staan en waar de groei van de vegetatie ver achterblijft bij de rest van het gebied. Hogere opgaande begroeiing, evenals bebouwing ontbreekt.

Figuur 2: Impressie van het oostelijk deel van het onderzochte gebied.

1.5 VOORGENOMEN ONTWIKKELING

De voorgenomen ontwikkeling bestaat verkweldering van het hele gebied. Dat betekent dat de polders uit het huidige beheer worden genomen en dat de Waddenzee een grotere invloed zal krijgen op het gebied. Hiertoe worden enkele zomerdijken doorgebroken en zullen enkele sloten worden afgedamd of gedempt. Daarnaast worden slenken gegraven en de bestaande zomerkade opgehoogd. Beweiding zal als beheermaatregel worden toegepast in het nieuw verkwelderde terrein.

De werkzaamheden worden zo uitgevoerd dat negatieve effecten op fauna zoveel mogelijk worden voorkomen. Onderstaande regels zullen hierbij zoveel mogelijk in acht worden genomen:

- Er zal worden gewerkt volgens de Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen;
- De werkzaamheden worden uitgevoerd tussen 15 juli en 15 oktober. Hierdoor wordt het broedseizoen van vogels zoveel mogelijk ontzien. Voordat de werkzaamheden worden gestart, wordt in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van broedgevallen. Wanneer binnen een straal van ca. 250 meter van de werklocaties geen broedgevallen worden aangetroffen gaan de werkzaamheden van start. Indien wel broedgevallen worden aangetroffen, zal uitvoering op die locaties worden uitgesteld tot het vertrek van die vogels;
- Uitvoering geschiedt op rustige wijze, voertuigen en machines hanteren een snelheid van max. 15 km/h en gaan vanaf één zijde het veld in;
- De werkzaamheden worden zoveel mogelijk per deelgebied uitgevoerd en afgerond, om de verstoring zoveel mogelijk te concentreren en te beperken;
- 's Nachts is geen groot materieel in het veld aanwezig, deze zouden mogelijk hinderen vormen voor vliegroutes van vleermuizen;
- In het veld wordt zo min mogelijk uit de voertuigen en machines gestapt. De verstoring die uitgaat van aanwezigheid van mensen is over het algemeen groter dan de verstoring die uitgaat van voertuigen;
- Bij aanwezigheid van slapende vogels worden werkzaamheden een uur na zonsopkomst aangevangen en een uur voor zonsondergang gestaakt;
- Voor aanvang van de werkzaamheden inspecteert It Fryske Gea de werklocaties op groeiplaatsen van plantensoorten van de Rode Lijst. Dergelijke groeiplaatsen worden zoveel mogelijk ontzien.

2 FLORA EN FAUNA OP DE LOCATIE: POTENTIES, EFFECTEN EN VERVOLG

In de paragrafen 2.1 tot en met 2.7 wordt de (mogelijke) aanwezigheid van zwaar en matig zwaar beschermde flora en fauna besproken. De mogelijke aanwezigheid van deze soorten kan leiden tot de aanbeveling voor vervolgonderzoek of tot een mitigatieopgave. In paragraaf 2.8 wordt ingegaan op de aanwezigheid van licht beschermde soorten.

Tevens worden de effecten beoordeeld die de voorgenomen ontwikkeling heeft op beschermde flora en fauna.

De (soms talrijke) aanwezigheid van niet-broedvogels is in het kader van de Flora- en faunawet niet relevant. Deze soorten worden daarom ook niet behandeld in deze rapportage.

2.1 FLORA

Voorkomen

De veldverkenning is gebracht buiten het groeiseizoen van planten. Daardoor is het niet mogelijk om de plantengroei volledig in beeld te brengen. Op basis van de wel zichtbare soorten kan worden vastgesteld dat de vegetatie in het onderzochte gebied hoofdzakelijk bestaat uit soortenarm grasland. Hier kan de aanwezigheid van soorten met een juridisch zwaardere bescherming worden uitgesloten. Ook de ruiger begroeide terreindelen (slootkanalen en onbegraasd terrein) is als groeiplaats voor dergelijke soorten niet geschikt. Terreindelen met geschikte groeiomstandigheden voor beschermde soorten zijn niet aanwezig. Bovenstaande wordt bevestigd door het overzicht van soorten dat is opgenomen in het overzichtsrapport van de biodiversiteit van de Noord-Friese vastelandskust (Jager & Rintjema, 2011).

Effecten en vervolg

Beschermde flora is niet aanwezig. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.2 VOGELS

Voorkomen

Jaarrond beschermde soorten

De onderzochte zomerpolders zijn niet geschikt als broedgebied voor vogels met jaarrond beschermde nesten. Dergelijke soorten zijn in alle gevallen aangewezen op de aanwezigheid van bomen of bebouwing. Vanwege de afwezigheid hiervan kan de aanwezigheid van soorten met jaarrond beschermde nesten worden uitgesloten.

Algemene broedvogels

De veldverkenning is uitgevoerd buiten het broedseizoen van vogels, waardoor geen directe aanwijzingen over broedende vogels kan worden verkregen. Op basis van de terreinkarakteristieken is de verwachting dat het gebied rijk is aan weidevogels, steltlopers en eendachtigen. Deze verwachting wordt bevestigd door de resultaten van grootschalige broedvogelinventarisaties die zijn uitgevoerd in de Noord-Friese vastelandskust (Jager & Rintjema). De aanwezige broedvogelsamenstelling wordt bepaald door Kievit, Scholekster, Tureluur en Grutto. Daarnaast zijn broedkolonies aanwezig van Kluut en Kokmeeuw. Het gebied is arm aan zangvogels. Alleen Veldleeuwerik en Graspieper komen vrij algemeen voor.

Effecten en vervolg

Jaarrond beschermde soorten

Soorten met een jaarrond beschermde verblijfplaats zijn niet aanwezig. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

Algemene broedvogels

Werkzaamheden die uitgevoerd worden tijdens het broedseizoen kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van nesten. Dit betreft zowel de vogels die in het gebied zelf broeden als de vogels die binnen de beïnvloedingssfeer van de werkzaamheden broeden. Dergelijke verstoring is niet toegestaan en hiervoor wordt bovendien geen ontheffing verleend.

Werkzaamheden dienen daarom in eerste instantie buiten het broedseizoen plaats te vinden. Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd conform de voorgenomen werkwijze van It Fryske Gea (zie § 1.5) zullen negatieve effecten op broedvogels kunnen worden vermeden.

2.3 VLEERMUIZEN

Verblijfplaatsen

In de zomerpolders kan de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen worden uitgesloten. In het gebied zijn geen objecten (bomen en/of bebouwing) aanwezig die als verblijfplaats kunnen dienen.

Belangrijke vliegroutes

Lijnvormige landschapselementen (opgaande beplanting, watergangen) die kunnen fungeren als (belangrijke) vliegroute voor vleermuizen zijn niet aanwezig.

Belangrijk foerageergebied

Het grootschalige open terrein in het onderzochte gebied biedt geen optimale foeragemogelijkheden voor vleermuizen. In het overzichtsrapport van de biodiversiteit van de Noord-Friese vastelandskust (Jager & Rintjema, 2011) wordt melding gemaakt van tenminste vijf verschillende soorten vleermuizen die langs de kust foerageren (Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Meervleermuis, Ruige dwergvleermuis en Watervleermuis). Het gebied fungeert ten hoogste als marginaal foerageergebied voor deze vleermuizen.

Effecten en vervolg

De aanwezigheid van verblijfplaatsen, belangrijke vliegroutes en belangrijk foerageergebied kan op basis van de veldverkenning op voorhand worden uitgesloten. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.4 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

Voorkomen

In de zomerpolder komen uitsluitend algemene licht beschermde grondgebonden zoogdieren voor. De aanwezigheid van zoogdieren met een matig zware bescherming is op voorhand uit te sluiten. Tijdens een verspreidingsonderzoek naar muizen in 2010, deels uitgevoerd in het te verkwelderen gebied, zijn uitsluitend algemene licht beschermde soorten aangetroffen (Veldmuis, Huisspitsmuis en Bosspitsmuis). De afwezigheid van de zwaar beschermde Waterspitsmuis en Noordse Woelmuis is met dit onderzoek voldoende aangetoond. De waarneming uit 2004 (zwemmend in een sloot op Ferwert Bûtendyks (Jager & Rintjema, 2011)) is afkomstig buiten het te verkwelderen gebied.

Voor overige soorten met een zwaarder beschermingsregime biedt het terrein geen geschikt leefgebied en/of valt het buiten het bekende verspreidingsgebied.

Effecten en vervolg

In het onderzochte gebied zijn geen grondgebonden zoogdieren met een juridisch zwaarder beschermingsregime aanwezig. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.5 REPTIELEN EN AMFIBIEËN

Voorkomen

De aanwezigheid van (beschermde) reptielen kan op voorhand worden uitgesloten. Het terrein is niet geschikt als leefgebied van reptielen. Ook de aanwezigheid van amfibieën met een

zwaarder beschermingsregime kan worden uitgesloten. Deze soorten komen niet in de zompolders of directe omgeving voor (Jager & Rintjema, 2011; www.telmee.nl).

Effecten en vervolg

Reptielen en amfibieën met een juridisch zwaarder beschermingsregime komen niet in het plangebied voor. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.6 VISSEN

Voorkomen

In het onderzochte gebied komen geen beschermde vissen voor (Jager & Rintjema, 2011). Het onderzochte gebied ligt daarnaast op ruime afstand tot bekend verspreidingsgebied van juridisch zwaarder beschermde vissen (www.telmee.nl). Hiermee is het voldoende aannemelijk dat in het gebied dergelijke soorten niet voorkomen.

Effecten en vervolg

Beschermde vissen komen niet in het plangebied voor. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.7 OVERIGE SOORTEN

Voorkomen

Het voorkomen van overige soorten met een juridisch zwaarder beschermingsregime (libellen, dagvlinders en andere ongewervelden) kan worden uitgesloten. In het overzichtsrapport van de biodiversiteit van de Noord-Friese vastelandskust (Jager & Rintjema, 2011) is relatief veel aandacht besteed aan het voorkomen van insecten (dagvlinders, nachtvlinders, libellen, sprinkhanen, halfvleugeligen, tweevleugeligen, kevers) en andere soortgroepen (spinnen, kreeftachtigen, weekdieren, ringwormen en stekelhuidigen). Soorten met een juridische bescherming zijn niet in het te verkwelderen gebied vastgesteld.

Effecten en vervolg

Effecten en vervolgstappen zijn niet aan de orde.

2.8 LICHT BESCHERMDE SOORTEN

Voorkomen

Naast de in dit hoofdstuk behandelde matig en zwaar beschermde soorten, zal ook een aantal licht beschermde soorten voorkomen. In tabel 2 is hiervan een overzicht opgenomen. Bij het opstellen van de tabel is in belangrijke mate gebruik gemaakt van het overzichtsrappport van de biodiversiteit van de Noord-Friese vastelandskust (Jager & Rintjema, 2011).

Tabel 2: Overzicht van licht beschermde flora en fauna die (waarschijnlijk) in het plangebied aanwezig is.

Soortgroep	Soort	Type waarneming
Zoogdieren	Bosmuis <i>Apodemus sylvaticus</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Dwergmuis <i>Micromys minutus</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Aardmuis <i>Microtus agrestis</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Veldmuis <i>Microtus arvalis</i>	bewoonde holletjes aanwezig
	Gewone bosspitsmuis <i>Crocidura russula</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Huisspitsmuis <i>Crocidura russula</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Mol <i>Talpa europea</i>	aanwezig
	Woelrat <i>Arvicola terrestris</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Wezel <i>Mustela nivalis</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Hermelijn <i>Mustela erminea</i>	waarschijnlijk aanwezig
	Haas <i>Lepus europeus</i>	diverse exx waargenomen
Amfibieën	Meerkikker <i>Rana ridibunda</i>	waarschijnlijk aanwezig

Effecten en vervolg

Negatieve effecten op licht beschermde planten en dieren zullen niet leiden tot het vernietigen van hele populaties. Het betreft allemaal algemene soorten waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling. Schade aan soorten waarvoor een vrijstelling geldt voor de Flora- en faunawet hoeft niet te worden gecompenseerd. Op deze soorten is de zorgplicht wel van kracht (artikel 2 Flora- en faunawet). De zorgplicht bepaalt dat men wilde planten en dieren zo min mogelijk schade dient te berokkenen.

3 CONCLUSIES

3.1 SAMENVATTING MATIG EN ZWAAR BESCHERMDE SOORTEN

Met betrekking tot de aanwezigheid van zwaar en matig zwaar beschemde flora en fauna kan het volgende worden geconcludeerd:

- Het gebied biedt voor diverse broedvogels geschikte nestgelegenheid;
- De aanwezigheid van andere soorten met een zware of matig zware bescherming kan op basis van deze quickscan worden uitgesloten.

De overige in het plangebied gevonden en te verwachten soorten zijn licht beschermd. Voor deze soorten geldt een vrijstelling. Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet hoeft voor deze soorten niet te worden aangevraagd. De algemene zorgplicht (zie Bijlage 1) is dan wel van kracht.

3.2 SAMENVATTING VERVOLG

- De aanwezigheid van broedvogels leidt tot de noodzaak om de werkzaamheden in eerste instantie buiten het broedseizoen uit te voeren. Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd conform de voorgenomen werkwijze van It Fryske Gea (zie § 1.5) zullen negatieve effecten op broedvogels kunnen worden vermeden.
- De aanwezigheid van licht beschermde planten en dieren zullen niet leiden tot het vernietigen van hele populaties. Het betreft allemaal algemene soorten waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling. Op deze soorten is de zorgplicht wel van kracht.

4 BRONNEN

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse fauna 9. Nationaal natuurhistorisch museum Naturalis, European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

DR-loket, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten Flora- en faunawet.

Jager H.J. & S. Rintjema, 2011. De biodiversiteit van de Noord-Friese vastelandskust, een overzicht van wat er tot dusverre bekend is. It Fryske Gea, Olterterp.

Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co Uitgevers, Haarlem.

Internetpagina's

www.waarneming.nl

www.telmee.nl

BIJLAGE I FLORA- EN FAUNAWET

Wetsartikelen

Door de in april 2002 in werking getreden Flora- en faunawet is de verplichting ontstaan om ruimtelijke plannen aan deze wet te toetsen. Het doel van de wet is om in het wild levende planten en dieren te beschermen. Voor dit project zijn de volgende artikelen van de wet relevant:

- Artikel 2 legt een zorgplicht op. Dat houdt in dat ingrepen zodanig worden uitgevoerd dat de beïnvloeding van de in het wild levende soorten planten en dieren minimaal is.
- Artikel 8 verbiedt het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.
- Artikel 9 verbiedt het doden, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde inheemse dieren.
- Artikel 10 verbiedt het verontrusten van beschermde dieren.
- Artikel 11 verbiedt het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten of holen van beschermde inheemse dieren.
- Artikel 75 biedt de mogelijkheid ontheffing aan te vragen van de verbodsbepalingen.

Beschermingscategorieën

De Flora- en faunawet in samenhang met het Besluit en de Regeling beschermde dier- en plantensoorten biedt de mogelijkheid tot het verkrijgen van vrijstellingen en ontheffingen van die verboden, mits aan voorwaarden wordt voldaan. De volgende beschermingsregimes worden onderscheiden:

Licht beschermde soorten. Hieronder vallen de zogenaamde tabel 1-soorten. Dit betreft een aantal beschermde, maar algemene soorten in Nederland, waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt op voorhand een vrijstelling, mits bij ingrepen sprake is van de uitvoering van bepaalde werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Matig zwaar beschermde soorten. Dit betreft soorten waarvoor niet op voorhand vrijstelling of ontheffing wordt verleend. Voor deze soorten geldt een vrijstelling, als volgens een door de Minister van LNV (thans EL&I) goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Als niet volgens een gedragscode wordt gewerkt, zal voor deze soorten een ontheffing aangevraagd moeten worden. Deze ontheffing wordt verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten (de zogenaamde lichte toets).

Zwaar beschermde soorten. Dit zijn soorten die vermeld zijn in bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten, alsmede soorten die voorkomen op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn alsmede de van nature binnen de Europese Unie voorkomende vogelsoorten. Een ontheffing met betrekking tot deze soorten wordt verleend als wordt voldaan aan drie criteria: 1) er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten; 2) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang; 3) er is geen andere bevredigende oplossing. Aan de alle drie de criteria moet worden voldaan. Deze vormen gezamenlijk de zogenaamde uitgebreide toets.

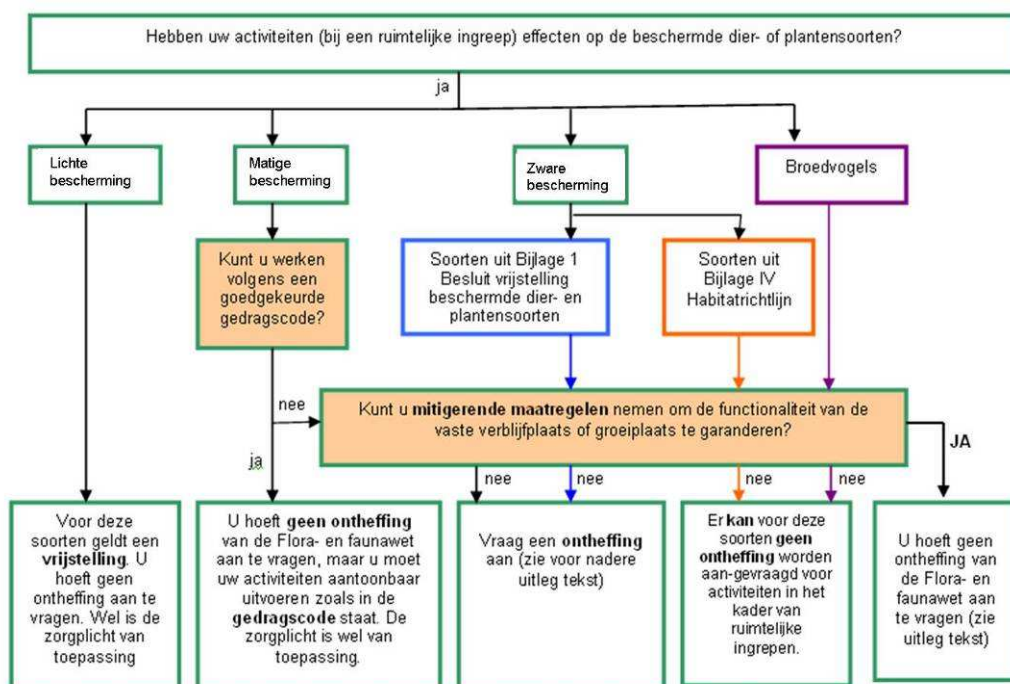
Broedvogels Voor vogels, evenals voor diersoorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bepaalde soorten die bij amvb zijn aangewezen, geldt ingevolge de Flora- en wet het zwaardere beschermingsregime. Dit beschermingsregime is aan de orde bij de ontheffingverlening. Werkzaamheden waarbij nesten of vaste rust- en verblijfplaatsen worden beschadigd, vernield, uitgehaald, weggenomen of verstoord, zijn op grond van artikel 11 Flora-

en faunawet verboden. Voor veel vogels wordt aangenomen dat zij alleen tijdens het broedseizoen een nestplaats respectievelijk een vaste rust- en verblijfplaats hebben en buiten deze periode niet. Om te voorkomen dat in strijd wordt gehandeld met het verbod van artikel 11 Flora- en faunawet, dient in dat geval het broedseizoen te worden ontzien. Voor een kleine groep vogels geldt dat zij hun nestplaatsen respectievelijk hun vaste rust- en verblijfplaatsen jaarrond in gebruik (kunnen) hebben. Deze plaatsen vallen dan ook jaarrond onder het beschermingsregime van artikel 11. De vogelsoorten waarvoor dit geldt, zijn door de Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I vermeld op de "Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep" van augustus 2009. Door het treffen van mitigerende maatregelen kan worden voorkomen dat in strijd wordt gehandeld met de verbodsbepaling van artikel 11 Flora- en faunawet. Indien aantasting of versterking van de nestplaats of de vaste rust- en verblijfplaats niet te voorkomen is, dient een ontheffingsaanvraag te worden ingediend.

TOETSINGSKADER FLORA- EN FAUNAWET

Stroomschema

Op 26 augustus 2009 is door het toenmalige ministerie van LNV een aangepast beoordelingschema voor de ontheffingsplicht bij ruimtelijke ingrepen gepubliceerd (Min. LNV, 2009). Centraal in deze beoordelingswijze staan de mitigerende maatregelen waarmee de functionele leefomgeving van beschermde planten en dieren behouden moet blijven. Pas als de effecten van de beoogde ruimtelijke ingrepen op beschermde soorten niet gemitigeerd kunnen worden, is er in het kader van de Flora- en faunawet sprake van een ontheffingsplicht. In het stroomschema in figuur A is de beoordelingswijze voor soorten met een verschillend beschermingsregime uitgewerkt.

Figuur A. Stroomschema van de werking van de Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen (op basis van: ministerie van LNV, 2009).

Mitigatie als uitgangspunt

Als er bij de effectenbeoordeling van een activiteit is vastgesteld dat negatieve gevolgen op beschermde soorten kunnen optreden (dat wil zeggen: overtreding van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 in de Flora- en faunawet), zijn vervolgstappen aan de orde. Met uitzondering van de categorie 1 soorten, waarvoor een vrijstelling geldt, staat het treffen van mitigerende maatregelen hierbij steeds centraal. Mitigerende maatregelen zijn gericht op het voorkomen van negatieve gevolgen van een activiteit. Onder mitigatie valt bijvoorbeeld het aanpassen van de planning van de werkzaamheden op de aanwezigheid van beschermde soorten, het wegvangen van dieren voorafgaand aan werkzaamheden of het aanbieden van alternatieve verblijf- en foerageerplekken.

De mitigerende maatregelen zijn voldoende als de functionaliteit van het leefgebied continu behouden blijft. Belangrijke aspecten hierbij zijn:

- Het leefgebied omvat naast een voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats ook de foerageergebieden en de migratieroutes die nodig zijn om de verblijfplaats te gebruiken.
- Ook een tijdelijke achteruitgang als gevolg van de activiteit is niet toegestaan. De mitigatie moet dus al werken op het moment dat het negatieve effect van de activiteit optreedt.
- Over het succes van de mitigerende maatregel dient een hoge mate van zekerheid te bestaan. Deze zekerheid kan bijvoorbeeld verkregen worden door wetenschappelijk onderzoek of aantoonbare praktijkervaringen.

Procedures per beschermingscategorie

Uit figuur A. blijkt dat er bij elke beschermingscategorie op een andere manier invulling gegeven kan worden aan de mitigatie van effecten.

Licht beschermde soorten. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling. Er geldt geen mitigatieverplichting. Wel is de zorgplicht van toepassing. Deze plicht houdt in dat iedereen bij al zijn handelen nadelige gevolgen voor alle in het wild levende dieren en planten zoveel mogelijk moet voorkomen. Het onnodig toebrengen van schade is niet toegestaan.

Matig beschermde soorten. Voor het uitvoeren van mitigerende maatregelen kan bij matig beschermde soorten worden teruggegrepen op een goedgekeurde gedragscode (of eventueel zelf een gedragscode worden opgesteld). Gedragscodes worden opgesteld door sectoren (zoals waterschappen, gemeenten of de bouwsector) en ter goedkeuring voorgelegd aan Dienst Regelingen. Iedereen kan gebruik maken van deze gedragscodes voor zover de betreffende activiteit en het effect hiervan op beschermde soorten in de gedragscode zijn opgenomen. De situatiespecifieke uitwerking van de mitigatie moet dan worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol. Als geen gedragscode beschikbaar is, geldt de werkwijze zoals bij zwaar beschermde -soorten is beschreven.

Zwaar beschermde soorten. Het werken volgens een gedragscode is bij zwaar beschermde soorten niet toegestaan. De mitigerende maatregelen moeten in dit geval worden vastgelegd in een activiteitenplan. In de praktijk zullen de mitigerende maatregelen die in een activiteitenplan worden vastgelegd veel overeenkomst vertonen met een werkprotocol voor matig beschermde soorten. Een wezenlijk verschil is dat er geen goedkeuring van Dienst Regelingen aan een activiteitenplan ten grondslag ligt. Formeel is deze goedkeuring niet nodig; met de uitvoering van mitigerende maatregelen worden negatieve effecten immers voorkomen. Het Ministerie van EL&I adviseert echter wel om het activiteitenplan ter beoordeling aan Dienst Regelingen voor te leggen. Een positieve afwijzing van de aanvraag van Dienst Regelingen verkleint de kans op vertraging, bijvoorbeeld als er iemand bezwaar maakt tegen de plannen.

Vogels. Voor broedvogels bestaat de mitigatie in de regel uit het ontzien van de broedtijd of het treffen van maatregelen om te voorkomen dat vogels in het projectgebied tot broeden komen. Voor soorten met een jaarrond beschermde nestplaats is daarnaast een omgevingscheck vereist. Hierbij moet worden vastgesteld of de soort zelfstandig in de omgeving

een vervangend nest kan vinden. Is dat niet het geval dan moet een alternatief nest worden aangeboden. Als ook dat niet mogelijk is, geldt er een ontheffingsplicht.

Ontheffingsplicht

Op het moment dat de functionaliteit van het leefgebied van beschermde soorten met het uitvoeren van mitigerende maatregelen niet gegarandeerd kan worden, is er sprake van een ontheffingsplicht. De aanvraag voor een ontheffing, of bij een WABO-procedure voor een zogenaamde verklaring van geen bedenkingen, wordt door Dienst Regelingen op de volgende criteria beoordeeld:

1. De gunstige staat van instandhouding van de soort
2. Is er sprake van een wettelijk belang (niet voor matig beschermde soorten)
3. Is er een alternatieve oplossing (niet voor matig beschermde soorten).

Dienst Regelingen zal beoordelen of het wettelijk belang zwaarder weegt dan overtreding van de verbodsbepalingen.

Voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (dit betreft een aantal van de zwaar beschermde soorten, waaronder alle vleermuizen) alsmede voor broedvogels geldt dat ruimtelijke ingrepen geen wettelijk belang zijn voor een ontheffing. Er dient sprake te zijn van een zwaarder belang, zoals volksgezondheid, openbare veiligheid of grote redenen van openbaar belang. Als dit zwaardere belang niet aanwezig is, is voor deze soorten het uitvoeren van voldoende mitigerende maatregelen de enige manier om doorgang aan het initiatief te kunnen geven.

Rode lijsten

Soorten zijn opgenomen in Rode lijsten als ze worden bedreigd in hun voortbestaan. Deze lijsten omvatten verdwenen, ernstig bedreigde, bedreigde, kwetsbare en gevoelige planten en dieren in Nederland, verdeeld over achttien soortgroepen. Maatgevend voor plaatsing op deze lijst is mede de mate van afname van een soort in de afgelopen jaren. De Rode lijst biedt echter geen bescherming zoals de Flora- en faunawet dat doet. Voor het Ministerie van LNV zijn de Rode lijsten mede richtinggevend voor het te voeren natuurbeleid. Het Ministerie streeft ernaar dat een volgende Rode lijst, die per soortgroep elke tien jaar verschijnt, kleiner zal zijn dan de huidige lijst. Hiertoe stimuleert het Ministerie dat bij bescherming en beheer van gebieden rekening wordt gehouden met de Rode lijst-soorten, en dat zo nodig en zo mogelijk aanvullende soortgerichte maatregelen zullen worden genomen. Van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties mag worden verwacht dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode lijsten (Ministerie van LNV, 2004). In de Rode lijst worden diverse categorieën onderscheiden:

- ernstig bedreigd (EB): zeer sterk afgenomen en nu zeer zeldzaam;
- bedreigd (BE): sterk afgenomen en nu zeldzaam tot zeer zeldzaam, of zeer sterk afgenomen en nu zeldzaam;
- kwetsbaar (KW): matig afgenomen en nu vrij tot zeer zeldzaam, of sterk tot zeer sterk afgenomen en nu vrij zeldzaam;
- gevoelig (GE): stabiel of toegenomen maar zeer zeldzaam, of sterk tot zeer sterk afgenomen maar nog algemeen.

mei 2013

Vormgeving:
Joop Striker, Assen